

Det juridiske galehus

Danmark har i de seneste år deltaget i flere krige eller på krigslignende operationer. Men et centralt problem – behandlingen af fanger – er ikke blevet løst. Hvordan kan det være?

Af cand.mag. i historie Robert Petersen

Publiceret i [Damefrokosten](#) den 28-29. juli 2012

Umiddelbart efter afslutningen på den tyske besættelse af Danmark begyndte retsopgøret med dem, som mellem 1940 og 1945 havde samarbejdet med tyskerne. Retsopgøret var kaotisk og præget af mange urimeligheder – den største var, at danske myndigheder straffede borgere for et samarbejde med tyskerne, som de selv havde tilskyndet til og selv havde praktiseret under besættelsen. Det var disse forhold, som fik juristen Carl Bertel Henriques til at udtale, at Danmark var blevet til "et juridisk galehus".

Meget er sket siden 1945, men danske myndigheder er stadig i stand til lave jura om til "et juridisk galehus". Det gælder ikke mindst den danske fangepolitik på internationale operationer, som særligt i det sidste årti har skabt stribevis af politiske møgsager. Det er en fangepolitik, som bl.a. betyder, at Søværnet må løslade pirater fanget ud for Somalias kyst næsten lige så hurtigt som de er blevet fanget. Det er også et emne, som i lang tid har undgået en seriøs politisk diskussion. Nogle vil måske hævde, at den nedsatte Irak-kommission vil rette op på det. Et centralt mål med kommissionen vil være, at undersøge den danske fangepolitik i Irak og Afghanistan. Problemet er, at kommissionen først fremlægger sin konklusion om fem år. Så længe kan vi ikke vente.

Det kan egentlig undre, hvorfor den danske fangepolitik skulle volde problemer. Det er trods alt indlysende, at når vi sender tropper ud i væbnede konflikter kan de risikere at tage fanger. Behandlingen af fanger er et grundlæggende aspekt i krigsførelse og spiller derfor også en central rolle i flere internationale konventioner (eksempelvis Geneve-konventionerne). Når den danske fangepolitik alligevel skaber problemer, er det fordi det ryger ned i et spændingsfelt mellem Danmarks forhold til konventionerne, vores forhold til allierede og hvorfor vi går i krig. Derfor har fangepolitikken til dato været dysfunktionel og en politisk debat om emnet blev i lang tid forsøgt undgået.

På sin vis begyndte problemet i marts 1999, da NATO begyndte at bombe Serbien. NATO gik i krig mod Serbien for at tvinge landet til at afstå kontrollen med Kosovo. Men eftersom der ikke forelå et FN-mandat for krigen valgte NATO at hævde, at krigen mod Serbien slet ikke var en krig. Det blev i stedet kaldt en "humanitær intervention med militære midler". Derfor kunne danske piloter – som deltog i luftkrigen – i sagens natur heller ikke kalde sig selv for krigsfanger, hvis de blev skudt ned. Det skabte hovedbrud i Flyvevåbnet og i al diskretion blev danske F16-piloter varskoet om, at de skulle ignorere politikerne og alligevel kalde sig selv for krigsfanger, hvis de blev skudt ned.

Anden gang den danske fangepolitik kom i knibe var i 2002, da danske specialstyrker var i aktion i Afghanistan som led i "krigen mod terror". Danske specialstyrker fangede cirka 30 afghanere under deres operationer og udleverede dem til amerikanerne. Amerikanske ledere havde allerede efter terrorangrebene mod USA den 11. september 2001 tilkendegivet, at de ikke ville behandle afghanske fanger i henhold til konventionerne. Næppe overraskende blev en del af fangerne, som de danske soldater udleverede, efter alt at dømmes udsat for mishandling. I 2011 forsøgte en af de tidligere afghanske fanger at sagsøge den danske stat

for medansvar for den behandling, som amerikanerne udsatte ham for i 2002. Østre Landsret afviste søgsmålet, men sagen venter på at gå om i Højesteret og lignende sager fra Irak er også på vej til de danske domstole.

Dette kan være et varsel om, hvad der er på vej. I årevis har Danmark frygtet et terrorangreb som hævn for vores internationale engagement, men måske er truslen i virkeligheden en helt anden. I stedet for at terrorbombe danske byer kan en fjende en dag angribe Danmark ved domstolene. Jeg har ingen grund til at hævde, at det allerede er tilfældet i dag, men eksperter har i årevis diskuteret truslen om "lawfare", hvor en fjende bruger international jura til at angribe et demokrati. Denne slagmark kan også udvides til andre lande og internationale domstole. Hvad stiller vi op den dag, hvor en dansk officer på ferie i Sydeuropa arresteres og udleveres til retsforfølgelse i et andet land for påståede brud på konventionerne i Irak eller Afghanistan?

Den danske fangepolitik har skabt flest problemer i Irak. Danmark deltog i både invasionen og besættelsen af Irak i 2003, men anså ikke af den grund sig selv som en besættelsesmagt. Derved skød de danske myndigheder sig selv i foden, fordi der ikke fra starten blev udarbejdet en formel fangepolitik. Antagelsen var åbenbart, at danske tropper ikke ville tage fanger. Det skete alligevel og i 2004 gik det galt, da en officer og fire MP-sergenter blev anklaget for tortur af irakiske fanger. De blev senere frikendt, men sagen viste tydeligt, at der ikke var styr på fangepolitikken.

Reglerne blev efterfølgende strammet op, men i praksis gik tingene fra slemt til værre. Danmark ønskede hverken at beholde de fanger vi tog i Irak eller ansvaret for at overdrage fangerne til en anden part. Hvis de senere blev mishandlet eller torteret kunne Danmark jo blive holdt medansvarlig. Derfor begyndte Forsvaret at medbringe allierede soldater (eksempelvis britiske) på operationer, så de kunne tage fanger under dansk militærbeskyttelse. Det blev senere kendt som den såkaldte "briter-finte", som skulle fritage danske soldater for det juridiske ansvar for fangernes videre skæbne. Det var en elendig løsning, men danske soldater og officerer fik flere gange at vide, at løsningen i det mindste var lovlig. Indtil december 2011, hvor den nye forsvarsminister Nick Hækkerup undsgode den gamle politik og kaldte den en "teknisk omgåelse af reglerne."

Forsvarsministeriet overvejer for tiden at rejse en tjenestemand-sag mod fem højtstående officerer for mulig misinformation af Folketinget i forbindelse med den danske fangepolitik i Irak mellem 2003-2007. Det kunne efterlade indtrykket af, at det er Forsvaret, som har obstrueret den danske fangepolitik. Det er imidlertid langt fra hele sandheden, for den danske fangepolitik er også i høj grad et politisk ansvar. Danmark har dybest set to valgmuligheder når det gælder fanger. Vi kan enten vælge at beholde de fanger vi selv tager og acceptere det medfølgende ansvar. Ikke alle fanger vil desuden kunne vende hjem efter at have afsonet deres straf og udsigten til et dansk fangeophold er måske heller ikke særligt afskrækkende. Vi kunne alternativt udlevere fangerne til andre lande og kræve, at de bliver behandlet korrekt. Danmark vil efterfølgende have tilsynspligt med fangerne i flere år frem. Det er heller ikke helt billigt.

Det bliver tit sagt, at Danmark er i krig. Jeg vil gerne sætte spørgsmålstegn ved det. Naturligvis er dele af Forsvaret i krig, men den danske fangepolitik viser, at vores politikere har været meget modvillige til at træffe vanskelige beslutninger i forbindelse med vores krigsførelse. Vi har i stedet haft en fangepolitik præget af fortællelser, halve sandheder, "hovsa-løsninger" og en masse forvirring. Kort sagt "et juridisk galehus", som fortsat skaber store problemer for mange mennesker. Det er på høje tid, at der bliver bragt orden i sagerne – ikke mindst af hensyn til vores udsendte soldater.